

Joan Perucho i el poble de Calaceit: l'arquitectura i la cuina



ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

L'escriptor es va enamorar de la seua gastronomia i d'aquella majestuosa església, ca la vila, les capelles, les grans arcades, les portalades de les grans cases pairals carregades d'història i els carrers medievals de gràcia superba

L'any 1985, Joan Perucho escrivia a l'*Avui* un article sobre Calaceit, i deia: «Fa uns anys, anava jo gairebé cada setmana a Calaceit, primer poble de l'àrea lingüística catalana de l'Aragó que hom troba sortint de Gandesa. És un poble esplendorós, d'una gran bellesa arquitectònica, on tenia – i encara tinc – amics estimats. Un d'ell, l'Enric Alcalà, em va guisar un dia unes perdius llegendàries que, prèviament enllaunades per ell, vaig regalar a Pau Picasso en la visita que, com a director d'una col·lecció d'art, fou acomplida en companyia de Josep Palau Fabre. Com tothom sap, Picasso, cap a l'any 1898, va viure una temporada a l'Horta de Sant Joan, invitat pel seu amic Manuel Pallarès. Horta és un poble català, també de gran bellesa, molt pròxim a Calaceit...».

Perucho sentia passió per la cuina, per l'arquitectura medieval, pels amics i pels artistes fossin de la disciplina que fossin; igual literats, pintors, historiadors, escultors, poetes i lingüistes. Inclús dels pastors savis pels coneixements heretats criant, pasturant, munyint, curant, nodrint, i tractant cabres i ovelles. Allò que no coneixia ho volia discernir; i va tenir un gran amic, sense «saber de lletra», com ell deia, però gran docte, i aquest no era de Calaceit, sinó de Gandesa, 'Lo Coco Ronda de Gandesa'. Era un pastor que havia après la ciència del pasturatge a «la universitat de la vida» durant anys d'ofici, com el millor doctor de qualsevol ciència humanística aprèn a la universitat passats els anys d'estudi. Lo Coco Ronda va ser un dels meus informadors quan vaig escriure el llibre *Toponímia de Gandesa i del seu terme municipal*, l'any 1974, publicat per l'Institut d'Estudis Tarraconenses. Coneixia el nom de tots els pardals, de les herbes, dels animals salvatges, dels fruits boscosos que podien alimentar-se o enverinar el ramat i les persones, totes les basses per abeurar, els 'arrimbladors' que ell en deia dels descansadors del bestiar, els noms de cada propietari, i tot, emprat un vocabulari diferent propi dels bucòlics pastors d'altres temps, ara en



Perucho acompanyat d'Enric Alcalà, la seua esposa Adoració i la seua dona Maria Lluïsa Cortés, a la Fonda Alcalà. FOTO: CEDIDA

període d'extinció. Era un saberut de la terra i del medi ambient que trepitjava, i dels animals que guaria quan es feien mal, quan havien de parir o tenien algun mal de ventre. Embadalía als que l'escoltaven malgrat que tartamudejava. Perucho va ser el seu amic, revent molta «instrucció» de les seves converses i el recordava en els seus escrits!

De Calaceit, com a poble, se'n va enamorar. Aquella majestuosa església, ca la vila, les capelles, les grans arcades, les portalades de les grans cases pairals carregades d'història i els carrers medievals de gràcia superba; com altres nuclis medievals de pobles veïns de Batea, Orta (Horta de Sant Joan), Queretes, Vall-de-Roures o Arnes... Sí, però a Calaceit com a excel·lent gurmè, complementava les pedres i l'arquitectura amb la passió que sentia per la bona cuina i menes suculentas amb la cura dels àngels. Tot amanit amb el tracte exquisit que li proporcionava Enric Alcalà de Cal Gregori quan hi anava a dinar. Variava els convidats, com Antoni Galván, Julio Lacambra, Pablo Ruiz (no el pintor Picasso, aquest farmacèutic), Nés-



«Perucho sentia passió per la cuina, per l'arquitectura medieval, pels amics i artistes de totes disciplines... Literats, pintors, historiadors... Fins i tot dels pastors savis»

tor Luján, Francesc Català Roca, Leopold Pomés, Antoni Clavé, o Joan i Miquel Gaspar, Maria Dolores Serrano, Palau Fabre, entre altres.

«Aquella cuina era elaborada per una dama *féérique*, increïble; per madama Alcalà, la muller d'Enric, cuinera prodigiosa i humilment amagada rere els forns. Era la fada que ens mirava amb bonhomia, rutilant, enamorada del seu marit, educada d'una vella nissaga vers l'empresa familiar encimbellada a la fama, a l'exquísida ponderació del gust. Ella és qui

va preparar les perdius estofades que, enllatades, regalàrem a Picasso. Ha estat una de les grans cuineres del País i de tots els temps. Li rendim pleitesia i homenatge...», escriu Joan Perucho en un altre article, set anys més tard que l'anterior. I recorda, «En les meves aventures de Calaceit, una vegada, acompanyat d'Álvaro Cunqueiro, dos dies abans de Nadal, l'Enric va fotografiar el criat del rei Herodes, que es menjava una botifarra amb mongetes sense separar-se d'una maleta de cuir pintada de vermell, que tenia sota la cadira. Enric li va preguntar si volia habitació. No puc. No puc perdre ni un sol dia de viatge, que soc criat del rei Herodes, i vaig a Saragossa a avisar que el dia 28 han de ser degollats els innocents. Vam quedar esbalaïts...».

Quan va complir 81 anys, Perucho, li va retre homenatge amb un dinar acompanyat de Cunqueiro, l'autor de la novel·la, *Merlin y familia* i d'altres amics, i el recorda amb aquestes paraules: «Aquest home bo i tendre ha girat la vista al passat, al llarg de la seva vida... ha donat popularitat al poble... i esdevingut un fill preuat i predi-

lecte... fa un inventari de la vida, coses senzilles. Veu els turons que envolten la vila, veu la ribera sinuosa del Matarranya... sent una piulada d'ocells sota els ràfecs de les cases... Un nen s'amaga a l'ombra d'un portal. La mare, carregada de bledes... diu: Perico ix! I para l'orella als versos. «Sota la lluna, allà dalt llua el camí de França. La finestra oberta al cel semblava una altra de plata...». Els versos de Perucho li omplien el cor a l'estimat Enric, l'home que des de l'hostal que regentava ha atret gent a Calaceit, com els Ràfols Casamada, els Vallès, els Donoso o els Didier, on han construït les seves residències. L'Enric Alcalà ha deixat petjades i rastre immortal a Calaceit i al Matarranya, per sempre més, com a la mateixa comarca, els dinosaures de Monroyo!

Gràcies a l'Enric, Perucho va conèixer o reviu personatges il·lustres de la vila, el pioner de l'arqueologia prehistòrica, l'erudit Joan Cabré qui va muntar el museu del seu nom i acompanyà a les campanyes arqueològiques de la Terra Alta i el Matarranya, al reusenc Bosc Gimpera. A la ceramista Teresa Jassà, artista que va adornar l'altar major del Santuari de la Fontcalda gràcies a l'encàrrec de Mn. Miquel Romero. A Santiago Vidiella Jassà, l'oncle de la ceramista, i personatge de gran relleu, assessor de Mn. Alcover i Francesc de B. Moll, per confeccionar el *Diccionari Dialectològic de Llengua Catalana*, erudit, historiador i publicista.

I retornant a Cunqueiro, «És el temps dels Sants Innocents i del criat del rei Herodes, que ha començat el camí de Nadal... i abraçarem a l'Enric Alcalà en el seu gloriós aniversari». La simbiosi entre Enric, fotògraf icònic que deixava retratats al restaurant les imatges dels famosos, i el mestre de la literatura Perucho, adornen la Fonda Alcalà. I per això escriu: «A mi, m'ha servit per a recordar tants bells moments passats en aquesta inoblidable vila que estimaré sempre». A la Fonda Alcalà encara avui s'hi menja molt bé i continua el negoci el seu fill Miquel.